

RICH Signaleringsplan en crisiskaart

Auteurs: D'Hooghe, Joris

Versie: 3

Datum laatste wijziging: 04-03-2022

Afdrukdatum: 18-06-2024

A. Doel

Onze medewerkers ondersteunen in het gebruik van het signaleringsplan en de crisiskaart in de praktijk om op die manier cliënten, hulpverleners en omgeving meer greep laten krijgen op het voorkomen en overbruggen van een nieuwe psychische crisis.

B. Inhoud

Inleiding

Een **signaleringsplan** is een plan van de cliënt met de eigen waarschuwingssignalen die kunnen duiden op een herval in een psychische crisis. In het plan worden aan deze signalen acties gekoppeld die genomen kunnen worden om adequaat te reageren en een crisis te voorkomen of overbruggen.

Signaleringsplannen hebben tot doel het voor zowel de cliënt, de omgeving als de hulpverleners mogelijk te maken om een psychische crisis te zien aankomen, maar dus ook om een stabiele periode aan te houden. Door het gebruik van een signaleringsplan kan de cliënt leren hulp te vragen vooraleer uit balans te geraken.

De **crisiskaart** geeft informatie over hoe te handelen in een (dreigende) crisissituatie, welke contactpersonen geïnformeerd moeten worden en hoe de cliënt geholpen wil worden. De kaart wordt bij voorkeur opgesteld op het moment dat de cliënt helder voor ogen heeft wat er moet gebeuren op het moment dat hij in een (psychische) crisis raakt.

Signaleringsplannen en crisiskaarten zijn evidence-based interventies en hebben hun positief effect in de geestelijke gezondheidszorg meermaals bewezen. Tevens wordt het als best practice ingezet ter preventie van zelfbeschadigend - en suïcidaal gedrag.

Cliënten worden gestimuleerd de regie in eigen handen te nemen waardoor empowerment en autonomie vergroten. Tijdens het opstellen van de kaart wordt de cliënt zich meer bewust van de signalen voorafgaand aan een psychische crisis en verkrijgt hij/zij meer begrip en inzicht, wat de zelfredzaamheid versterkt en een preventief effect genereert. Het voorkomt ongunstige interventies, opnames en dwangmaatregelen. Tevens ervaart de cliënt meer veiligheid en zekerheid dat er volgens zijn/haar wil zal worden gehandeld wanneer hij/zij een crisis doormaakt.

Werkwijze

1. Integratie van signaleringsplan en crisiskaart in het zorgproces

Een signaleringsplan en crisiskaart dient bij iedere cliënt en in iedere behandeling of begeleiding zijn plaats te krijgen. We kiezen ervoor het gebruik van een uniform format te stimuleren. Op die manier gaan cliënten en hulpverleners steeds met hetzelfde plan aan de slag, wat de integratie in de dagelijkse zorgpraktijk bevordert. Toch willen we de eigenheid van de doelgroep voldoende respecteren, wanneer een andere vorm meer van toepassing blijkt.

Via het [\(elektronisch\) zorgdossier](#) Obasi (hoofdstuk 7.5.1.3) wordt het sjabloon ter beschikking gesteld voor alle medewerkers. Hulpverleners hebben inzage en zorgen ervoor dat de cliënt een afdruk heeft. Tevens wordt de vraag gesteld aan de cliënt een exemplaar mee te geven met een belangrijke persoon uit de omgeving, alsook met de huisarts. Het plan dient gezien te worden als een tool van en voor de cliënt.

Het instrument dient systematisch te worden besproken of bijgesteld en dus niet enkel te worden geëvalueerd na een crisissituatie.

2. Signaleringsplan en crisiskaart Zorggroep Multiversum

Er bestaan verschillende varianten en verschillende benamingen: hervalplan, crisisplan, safety plan, veiligheidsplan, ... Wij gebruiken de term 'signaleringsplan' en hanteren bij voorkeur de variant met kleuren, die verschillende fases aanduiden:

- groen: de situatie waarbij de cliënt in balans is en zich binnen de grenzen van de persoonlijke niche bevindt;
- oranje: duidt erop dat de grens van de veilige zone genaderd wordt of dat men zich al op de grens bevindt;

- rood: de grens is overschreden, er wordt gebruik gemaakt van een crisiskaart. De persoon bevindt zich buiten zijn veilige zone en is uit evenwicht geraakt waardoor er een crisissituatie kan ontstaan (zie verder);
- blauw: post-crisisonderdeel, er wordt in kaart gebracht wat er dient te gebeuren na een crisis.

De crisiskaart is een korte, beknopte samenvatting waar de cliënt gebruik van kan maken wanneer hij/zij in crisis verkeert. Op die manier kan de cliënt, de naastbetrokkene, de zorgverlener of de omstaander de meest geschikte interventies toepassen. De crisiskaart omvat bij voorkeur:

- persoonlijke gegevens: naam, familienaam, leeftijd, ...;
- hoe een crisis er uit ziet: hoe zelf en anderen best (niet) reageren;
- wie hulp kan bieden: vertrouwenspersoon, huisarts, behandelend psychiater / psycholoog;
- wat kan helpen: medicatie, psychotherapie, lichamelijke toepassingen, ...;
- versiedatum en akkoord;
- noodnummers: algemeen noodnummer, zelfmoordlijn, druglijn, antigif, tele-onthaal, ...

We stimuleren het gebruik van de crisiskaart van [netwerk SaRA](#): een persoonlijk, handig, opvouwbaar kaartje. We kiezen voor een uniform format om het gebruik ervan over de lijnen heen aan te moedigen en zorgverleners en cliënten steeds met dezelfde tool aan de slag te laten gaan. Hierdoor willen we het gebruiksgemak en de herkenbaarheid verhogen. Dit zorgt ervoor dat de samenwerking en communicatie tussen naasten, omstanders, zorgverleners en andere betrokken partijen (o.a. Politie en diensten) vlotter verloopt. Betrokken partners zijn: PC Bethanië, Similes, GZA, ZNA, AZ Klina, AZ Monica, ELZA.

3. De opmaak van een signaleringsplan en crisiskaart

A) Wie

Er dient te worden nagegaan of de cliënt reeds een signaleringsplan ter beschikking heeft. Zo niet, dient een signaleringsplan te worden opgesteld voor en met de cliënt. Zo ja, dient te worden uitgezocht of de mogelijkheid bestaat deze in de format van de afdeling, wooneenheid of werking IBW te plaatsen. Dit gebeurt best zo snel als mogelijk én altijd samen met de hulpverlener. Het is van belang indien mogelijk en mits goedkeuring van de cliënt ook de omgeving te betrekken bij het opstellen van een signaleringsplan.

B) Hoe

Het signaleringsplan bestaat uit twee onderdelen:

1. Eerst worden alle signalen die passen bij de verschillende fases in kaart gebracht. Dit is een leer- en bewustwordingsproces, want de cliënt kan / zal leren van zijn ervaringen en oefenen in zelfwaarneming. Van belang is om uiteindelijk tot zo duidelijk mogelijke signalen te komen. Dit zijn signalen die voor de cliënt goed te onderscheiden zijn van andere signalen.
2. Wanneer de signalen duidelijk zijn, wordt nagegaan welke acties hieraan kunnen worden gekoppeld. Dit gaat steeds om een inschatting van een bepaald effect, men kan acties noteren die in het verleden reeds hun effect hebben bewezen. Het zal uiteindelijk duidelijk worden of acties hun doel bereiken wanneer nodig, er bestaat geen garantie op succes. Aanvullend kunnen acties worden voorzien die de hulpverleners en / of de personen uit de omgeving als effectief stellen.

4. Aandachtspunten

Een plan op maat

Vanwege het unieke karakter van iedere situatie is het noodzakelijk dat het signaleringsplan en de crisiskaart voor iedere cliënt individueel wordt opgesteld. Hoewel er bij voorkeur wordt gewerkt met een uniform format, dient het signaleringsplan en de crisiskaart te worden afgestemd op de individuele situatie van de cliënt.

Dit maatwerk komt tot uitdrukking:

- in de afstemming van het werktempo en de mogelijkheden van de cliënt (intelligentieniveau, sociaal-emotionele ontwikkeling, etc.)

- door de belevingswereld van de cliënt centraal te stellen: dit betekent dat er aangesloten wordt bij de dagelijkse realiteit (is er bijvoorbeeld sprake van achterdocht, wanen), de doelen (wat is de hulpvraag, wat is zijn toekomstperspectief) en de mogelijkheden van de cliënt.

Wisselwerking tussen de cliënt, omgeving en hulpverlening

Het opstellen van een signaleringsplan en crisiskaart is een gezamenlijke activiteit tussen de cliënt, zijn omgeving en de hulpverleners. In de voorbereidende fase is het bijgevolg belangrijk dat er geïnvesteerd wordt in de contacten met cliënt en zijn omgeving. Er dient te worden nagegaan welke bijdrage personen uit de nabije omgeving van de cliënt kan leveren. Vergeet hierbij niet de huisarts te betrekken.

Systematische bijstelling

Het kan zijn dat in de loop van het zorgproces nieuwe gegevens beschikbaar komen over signalen, de cliënt nieuwe copingvaardigheden aangeleerd heeft en / of zich veranderingen voordoen in de omgeving van de cliënt. Signaleringsplan en crisiskaart dienen dus systematisch te worden bijgesteld op basis van actuele gegevens en de toestand van de cliënt. We trachten het signaleringsplan en de crisiskaart minstens jaarlijks te evalueren.

Beknopte weergave van signalen en acties

Belangrijk bij het opstellen van een signaleringsplan en crisiskaart is dat er geen te uitvoerige beschrijvingen op staan. Steekwoorden of korte zinnen zijn voldoende om te weten wat er wordt bedoeld. Noteer bij voorkeur niet meer dan drie acties. De praktijk wijst uit dat er verwarring kan ontstaan en de cliënt niet meer weet welke actie men nu eigenlijk moet nemen.

C. Verwante documenten/formulieren/hulpmiddelen

- [FORM Signalering en crisiskaart MTV](#)
- van der Werf & Goedhart (1998). Signaleringsplannen
- [De Borg \(2005\). Handboek signaleringsplannen](#)
- [VLESP \(2017\). Detectie en behandeling van suïcidaal gedrag](#)

D. Communicatie

- Intranet Nieuws
- Zenya DOC - Handboek Multiversum

E. Beleidsinformatie

- Aantal signaleringsplannen in gebruik
- Aantal geëvalueerde signaleringsplannen